

BETON

KULTURNO PROPAGANDNI KOMPLET BR. 227, GOD. XV, BEOGRAD, UTORAK, 19. JANUAR 2021.

Redakcija: Aleksandra Sekulić, Dejan Vasić, Jelena Veljić, Dušan Grlja; Font Mechanical: Marko Milanković; E-mail: redakcija@elektrobeton.net; www.elektrobeton.net; Sledeći broj izlazi 16. februara

MIKSER

Piše: Gabriela Mihalić

DA LI UMETNOST I DALJE POSTOJI?

Ili ju je u neoliberalizmu progutala kulturna industrija?

Početak decembra 2020. godine, UNESCO katedra za kulturnu politiku i menadžment Univerziteta Umetnosti u Beogradu u saradnji sa brojnim partnerima organizovala je međunarodnu onlajn konferenciju „**Novi svet umetnosti: Manifestacije i uslovi jednakosti u vizuelnim umetnostima**“ (Another Artworld: Manifestations and Conditions of Equity in Visual Arts) sa više od 60 učesnika. Cilj konferencije bio je pokretanje diskusije o principima demokratskog upravljanja i modelima donošenja odluka u oblasti vizuelnih umetnosti, promenama paradigme kustosa i inovacijama u muzejskoj praksi, primerima alternativnih i novih modela (samo)organizovanja i delovanja u oblasti vizuelnih umetnosti i šire, te mapiranje sličnih primera iz istorije.

Učesnici iz Srbije, regiona i sveta predstavili su kritička, empirijska i angažovana razmatranja na teme kulturne i umetničke prakse u aktuelnim ekonomsko-političkim i društvenim okolnostima, od kojih se posebno izdvojila tema neoliberalizma i kulturnih vrednosti – kao novog izazova za umetnike, kroz predavanje profesorke političke ekonomije na Univerzitetu u Beču Gabriele Mihalić (Gabriele Michalitsch). Pod naslovom „**Umetničko delo ili kulturna roba? Neoliberalizam, de-demokratizacija i autoritarizam**“ (Artwork or Cultural Commodity? Neoliberalism, De-Democratisation, and Authoritarianism), Mihalić u uvodu podseća na genezu pojma kulturne industrije.

Od „Dijalektike prosvetiteljstva“ – najvažnijeg dela Frankfurtske škole, prvi put objavljenog 1944. godine – u kome su Teodor Adorno (Theodor W. Adorno) i Maks Horkhajmer (Max Horkheimer) razvili ovaj pojam, kulturna industrija odnosi se ne samo na kulturne proizvode kao robu ili na pretvaranje kulturne proizvodnje u robu, već na pretvaranje u robu kao vid socijalizacije („Vergesellschaftung“). Prema tome, kulturna industrija odnosi se na način na koji se pojedinac integriše u kapitalističko društvo. Ona proizvodi pasivnost i konformizam, naročito tako što osigurava standardizovane šeme percepcije koje same po sebi povezuju rad i slobodno vreme. Umetnost je, nasuprot tome – prema Adornu/Horkhajmeru – zasnovana na

autonomiji, nudi promišljanje i kritiku društva i daje šansu za iskustvo.

U središtu dijalektike prosvetiteljstva, gde se implicira povratak u varvarstvo, kulturna industrija predstavlja jedan od ključnih elemenata kojima Adorno/Horkhajmer objašnjavaju preduslove za fašizam. Iako Adorno/Horkhajmer prave razliku između kulturne industrije i umetnosti kada je reč o kasnom kapitalizmu i njegovim oblicima političke i ekonomske propagande, naročito u Vajmarskoj Republici na zalasku, ovo se čini izuzetno relevantnim u današnjem neoliberalnom kapitalizmu koji sve sfere ljudskog života sve više pretvara u robu.

Postoje, svakako, varijante neoliberalizma, ali sve imaju iste glavne karakteristike i zajedničku teorijsku bazu. Liberalizacija (maksimalno smanjenje tržišnih ograničenja), deregulacija (proširenje raspona delatnosti korporacija) i privatizacija (prelaz sa državnog na privatno vlasništvo i odgovornost), kao i smanjenja poreza (naročito na profit, bogatstvo i nasledstvo) i smanjenje socijalne sigurnosti glavne su strategije neoliberalizma.

NEOLIBERALNA TRANSFORMACIJA

Neoliberalno restrukturiranje dovelo je do globalne dominacije finansijskog sektora, širenja globalnih tržišta i, kao rezultat koncentracije kapitala, stvaranja „globalnih igrača“, odnosno sve većeg broja globalnih monopola i oligopola. Izmeštanje proizvodnje povećalo je nezaposlenost u mnogim zapadnim društvima, a deregulacija tržišta rada rezultirala je erozijom standarda zaposlenja i sve češćom pojavom „atipičnog“ i prekarijatskog rada i samozapošljavanja karakterističnog za novu „gig ekonomiju“. Kao posledica, stagniranje stvarnih zarada, porast razlika između zarada i povećanja količine napornog rada, uz pogoršanje radnih uslova, produbili su jaz između rada i kapitala, što je takođe vidljivo kroz više stope profita i niže stope zarada. Deregulacija tržišta rada u kombinaciji sa smanjenjem socijalnih davanja znači sve veću socijalnu nesigurnost s jedne strane i sve masovniji neplaćeni – prvenstveno ženski – rad u privatnim domaćinstvima, kao zamenu za nestajuće javne službe, naročito u sektoru brige za decu i stare.

Koncentracija bogatstva i sve dublje siroma-

faza
2

MIKSER

Gabriela Mihalić:
Da li umetnost i dalje postoji?

ŠTRAFTA

Zoe Gudović:
Učenje po Zedu!

ARMATURA

Anke Vandereet:
Deportovana iz Srbije zbog pomaganja ljudima

ZID

Aleksandra Sekulić:
Slike koje se slušaju: Black Market

štvo iniciraju progresivnu socijalnu polarizaciju, sa sve ozbiljnijim rodnom i „rasnim“ disparitetima.

PREDUZETNIČKA LIČNOST

U istim uslovima rad se u osnovi redefiniše kao izraz preduzetničke ličnosti, kao lično ispunjenje i kreativni čin koji pojedincu dozvoljava da izrazi i razvije svoje sposobnosti. Rad postaje sve više projektno orijentisan, kratkoročan i fleksibilan. Vođeni obećanjem ekonomskog uspeha, rukovođenje sopstvenim radom, samoprezentacija, lični marketing, samooptimizacija, samokontrola, samoracionalizacija postaju ključni elementi poslovanja, koji ne samo da remete podelu između rada i slobodnog vremena već podređuju ekonomskoj koristi kompletan način života. Na ovaj način, kapitalistički odnos dominacije pomera se ka unutrašnjosti subjekta, šireći eksploataciju na čitavu ličnost.

TEORIJSKE OSNOVE

Ni preduzetnička ličnost ni društvena polarizacija nisu samo nusproizvodi neoliberalnih politika, već su ih oblikovale ekonomske teorije. Geri Beker (Gary Becker), dobitnik Nobelove nagrade za ekonomiju 1992. godine, širi model ekonomskog odlučivanja – izračunavanje troškova i koristi – na sve oblasti ljudskog života, čak i na brak ili „proizvodnju“ dece u porodici. Svojom teorijom ljudskog kapitala on subjekta takođe podvrgava kalkulaciji troškova i koristi, kada zaradu koncipira kao povraćaj investicije u ljudski kapital, koja potiče ne samo iz obrazovanja ili profesionalnog iskustva, već i iz fizičkog i mentalnog zdravlja – na kraju, iz čitavog načina života.

Nasuprot Bekeru, neki neoliberalni teoretičari ideju univerzalne konkurentnosti vezuju eksplicitno za elitu i vođstvo. Austrijski ekonomista Fridrih August fon Hajek (Friedrich August von Hayek), dobitnik Nobelove nagrade za ekonomiju 1974. godine, tržište razume kao proces otkrivanja i povezuje ga sa individualnom slobodom, za šta je preduslov konformizam. Njegova osnovna ideja je da samo individualna sloboda omogućava nekolicini ljudi – onima koji su najinteligentniji, najveštiji, najtalentovaniji, najkreativniji – da prave otkrića koja „pomeraju granice“ i dovode do napretka za društvo u

➔ Saša Marković Mikrob: Noise 2007

celini. Ali sloboda je, prema Hajeku, trajno ugrožena demokratijom, jer „tiranija veći-ne“ može da ograniči slobodu.

Jozef Alojz Šumpeter (Joseph Alois Schumpeter), još jedan neoliberalni ekonomista, razvio je ideju „pionirskog preduzetnika“ i njegovih (sic!) inovacija kao ključnih za ekonomski razvoj. Za Šumpetera, tržište je proces „kreativne destrukcije“ koju oblikuje pionirski preduzetnik kao ekonomski lider, kao „revolucionar tržišta“ koji uspostavlja inovaciju.

NEOLIBERALNI AUTORITARIZAM

Dok su samo neke neoliberalne teorije eksplicitno skeptične u vezi sa demokratijom, mnoge, fokusirane na konkurentnost, pokazuju njene autoritarne aspekte. Konkurentnost kao vodeći princip društva u bliskoj je vezi sa socijal-darvinističkom idejom borbe za opstanak, civilizovanog rata „svih protiv svih“. Pojedinač definisan kao konkurentno biće pretpostavlja osobinu kompetitivnosti koja zahteva ubedljivost, snagu, čvrstinu, uz fleksibilnost i prilagodljivost, što bar do nekog stepena uključuje poslušnost u hijerarhijskom smislu. Svi ovi atributi ne samo da podrazumevaju maskulinitet, već i karakterišu autoritarne subjekte.

U isto vreme, posledice neoliberalne transformacije kao što su sve veća nejednakost, produbljivanje socijalnih razlika i društvene izolacije pokazuju temeljnu demokratizaciju društva, dok kompetitivnost umesto kolektivnog pregovaranja predstavlja vodeći princip društva, a ključne demokratske institucije sve više podrivaju porast lobiranja i neformalnog odlučivanja kao i evropeizacija i internacionalizacija politika.

NEOLIBERALNA UMETNOST

U ovom kontekstu izgleda jasno da svet umetnosti čini specifično tržište. Pošto se tržišta oslanjaju na oskudicu kao preduslov, umetnička proizvodnja nužno je kvantitativno ograničena. Ovo implicira da ekonomski uspeh određuje šta je umetnost i kome se daje status umetnika. Radikalna demokratizacija umetnosti na način koji Jozef Bojs (Joseph Beuys) sugerise kada kaže „Svako je umetnik“ („Jeder ist ein Künstler“) postala je nezamisliva. Zbog koncentracije privatnog bogatstva, javni resursi za kupovinu umetnosti daleko zaostaju za sredstvima privatnih kolekcionara. Tako privatni kolekcionari, umesto iz finansijskog sektora, sve više određuju potražnju i odlučuju ne samo o vrednosti umetnosti već i o njenoj formi, koja mora da bude pogodna za pretvaranje u robu. S druge strane, umetnik se pretvara u preduzetnika i sebe stvara kao brend, sopstveno pretvaranje u robu za njega postaje neophodnost, jer tržišni uspeh određuje ne samo položaj umetnika u svetu umetnosti već i njegovo postojanje kao umetnika. Ova zavisnost je dalje ojačana socijalnom nesigurnošću, dok kulturna industrija kao oblik socijalizacije obezbeđuje osnovni individualni konformizam. Umetnik tako gubi svoju autonomiju, a umetničko delo menja funkciju od, kako kažu Adorno/Horkhajmer, izraza promišljanja, kritike i iskustva, do pokazatelja društvenog statusa i predmeta investiranja i špekulacije. Privatno vlasništvo naravno implicira isključenje javnog, tako da je pristup umetnosti de-demokratizovan, a njena funkcija kao referentne tačke u javnom diskusu ograničena. Stoga se pitamo još jednom: **Postoji li i datje umetnost?** ■

Prevela: Gordana Ristić
Pripremili: Milica Lapčević i Milan Đorđević

BETON BR. 227 DANAS, Utorak, 19. januar 2021.

ŠTRAFTA

Piše: Zoe Gudović

UČENJE PO ZEDU!

Rebel rebel, you’ve torn your dress

Rebel rebel, your face is a mess

Rebel rebel, how could they know?

Hot tramp, I love you so!

David Bowie

Dok razmišljam o uticaju, značaju i važnosti postojanja mog omiljenog muzičara i performera Dejvida Bouvija, čiji su rođendan, kao i datum kada je u 74. godini preminuo (8. januar 1947 – 10. januar 2016) obeleženi pre nekoliko dana, shvatam da je na mene najviše ostavio utisak upravo jer je uveo značenje **androginosti** u moj život. Smetalo mi je što živim u heteronormativnom patrijarhalnom društvu gde se tradicionalne podelе i uloge podrazumevaju, u kom je zacementirano šta znači biti žena, šta znači biti muškarac i dalje od toga ne postoji. Ne postoji treće, neodređeno, pluralnost. U tom okruženju zadojenog religijom, nacionalizmom, tradicijom i militarizmom, vrlo lako sam mogla da osetim to reprodukovanje homofobije, utemeljeno u obrazovnom sistemu i medijima, koji su najdirektnije pothranjivali i čuvali taj heteronormativni, patrijarhalni poredak. U srednjoj školi suočena sam bila sa direktnom konfrontacijom, sa profesorom matematike, koja mi je prvoг dana, prvog časa, mog prvog razreda u novoj školi prišla i nipođastavajuće pitala: „Da li si ti muško ili žensko? Šta si ti?“ U tom trenutku, znala sam da me vidi baš tako – androgino. Tada nisam znala da ću, godinama kasnije, biti srećna da se prepoznam u tom terminu, pa sam joj impulsivno odgovorila: „Da, ja sam hermafrodit!“ . Odgovor joj se nije dopao, te me je mučila do kraja године, čak i oborila na popravni. Sledeće године promenila sam odeljenje, jer nisam želela da me celo školovanje neko maltretira samo zato što se ne uklapam u binarne obrasce. Vremenom sam se pitala da li postoji neka pukotina, neko mesto gde treba da pripadam, gde mogu da izrazim svoju individualnu transformaciju, a opet da sprovodim neku društvenu promenu. Lezbejskoj organizaciji „Labris“ priključila sam se sa Biljanom Stanković Lori, gde smo kreirale umetničke intervencije u vidu performansa, a na temu konzumerizma, kapitalizma, mizoginije, fašizma,

→ Vladimir Opsenica, Zagrljaj sa ZZ

ali i kritike feminističke agende, bazirane na temeljima liderstva, moći i isključivosti. Te 2000. године značajna smernica za moj lični umetnički razvoj, bilo je propitivanje šta to može da ponudi dreg, kao performativna forma, što me je dovelo na multimedijalno dešavanje „Coming Out With Nick“, u organizaciji „Geten“-a u Kulturnom centru „Rex“. Kroz umetničke prakse razmatralo se pitanje identiteta, u izvođenju od strane kvir i transrodnih tela u javnom prostoru. To je za mene bio znak da postoji prostor u umetnosti, pa samim tim i u mojoj realnosti, da je otpor binarnim strukturama i pozicijama moći moguć. Iste године, Biljana Stanković Lori predlaže da napravimo performans „Transkitchen rhythmic therapy“, u kom ona nastupa kao dreg kraljica, Lojka Msrnić Mastić, i ja kao dreg kralj. Zed Zeldić Zed. Taj performans je tada predstavljao presedan na kvir kulturnoj mapi i izrodio karaktere koji su prkosili patrijarhalnim standardima. Artikulisale smo teme paralelne realnosti, dijeta, konzumerizma, seksizma i kapitalizma, ujedno progovorivši i o kolonizaciji tela, identiteta, i neprihvatanja ideoloških kalupa i očekivanja. Tada nastaje moj alter ego, **Zed Zeldić Zed**, koji

stvarnost, osnovan je 2015. године. Na poziv Markize de Sada, legendarne beogradske dreg kraljice, Zed Zeldić Zed stupa u nove avanture, te se pridružuje kolektivu koji čine još i druga kraljica Dekadenca, kraljevi Darlin Brando, Fric Klajn, kao i lažna kraljica Johana Helmut Kol. Kolektiv „Efemerne Konfesije“ Zanimala me je ta začudnost i kod drugih dreg kraljeva. Odlazak na „Queer Zagreb“ festival 2003. године probudio mi je svu znatiželju u vezi sa dekonstrukcijom zadatih uloga. Na sceni se pojavila DRED, američka umetnica koja me je inspirisala na političko propitivanje te performativne prakse. Kroz vlastitu dreg personu, otelotvoravala je afro-američke, muške, medijske zvezde, te time dekonstruisala pitanja roda, rase, etničke pripadnosti i seksualnosti. Tada sam shvatila da je ova performativna forma dobra za dekonstruisanje mnoštva opresivnih društveno-političkih mehanizama, te stvaranje novih formi kreativnosti. Kada pogledate film „Venus boyz“, gde se pojavljuju moji omiljeni dreg kraljevi, pa i Dred, možete da vidite da je upravo ova forma umetnosti više nego puka zabava, menjanje odeće ili ispunjenje nekih konzumerističkih fantazija. Upravo ovo

upoznavanje sa dregom i koketiranje sa konceptom transrodnosti, dovelo me je do novog otkrića, a to je Dajana Tor. Ova njujorška umetnica, koja je upravo obrnula igricu na tom umetničkom polju, uvela je edukativne elemente pokrenuvši radionice **„Muškarac za jedan dan“**. Podsticala je da se dekonstruišu paterni muškog ponašanja, od toga kako se sedi, gleda, hoda, leži. Namenjene su bile ženama sa ciljem da osveste muške privilegije i da razgrade problematične binarne uloge. Ono što je ključ ove radionice jeste da žene nauče da ne treba uvek da budu nasmeјane, na usluzi drugima, da su krive, da se izvinjavaju ili prepuštaju teritoriju jer misle da im ne pripada.

Efemerne konfesije, kolektiv koji insistira na hibridnoj scensko-muzičkoj formi koja ne samo da upućuje na čitav niz istorijskih primera predstava usredsređenih na čin prerusavanja, integriše sve oblike povlačenja na jednom mestu, već i kritički artikuliše dnevno-političku stvarnost, osnovan je 2015. године. Na poziv Markize de Sada, legendarne beogradske dreg kraljice, Zed Zeldić Zed stupa u nove avanture, te se pridružuje kolektivu koji čine još i druga kraljica Dekadenca, kraljevi Darlin Brando, Fric Klajn, kao i lažna kraljica Johana Helmut Kol. Kolektiv „Efemerne Konfesije“ Zanimala me je ta začudnost i kod drugih dreg kraljeva. Odlazak na „Queer Zagreb“ festival 2003. године probudio mi je svu znatiželju u vezi sa dekonstrukcijom zadatih uloga. Na sceni se pojavila DRED, američka umetnica koja me je inspirisala na političko propitivanje te performativne prakse. Kroz vlastitu dreg personu, otelotvoravala je afro-američke, muške, medijske zvezde, te time dekonstruisala pitanja roda, rase, etničke pripadnosti i seksualnosti. Tada sam shvatila da je ova performativna forma dobra za dekonstruisanje mnoštva opresivnih društveno-političkih mehanizama, te stvaranje novih formi kreativnosti. Kada pogledate film „Venus boyz“, gde se pojavljuju moji omiljeni dreg kraljevi, pa i Dred, možete da vidite da je upravo ova forma umetnosti više nego puka zabava, menjanje odeće ili ispunjenje nekih konzumerističkih fantazija. Upravo ovo

onici u subotu, zaista sam uživala u celom procesu i danas ujutro kada sam se probudila počela sam da radim vežbe i hodala sam ulicom uspravnih leđa i glave gore i osećala sam se moćno sa svojom energijom.“ (utisak jedne od učesnica radionice u Prištini) Putovanje i Učenje sa Zedom se nastavljaju, upravo sa ciljem da uspostave dekonstrukciju zadate forme binarne podelе. Ovo mi se čini posebno važnim u svetlu nedavne rasprave u vezi sa uključivanjem trans osoba u feminizam, odnosno feministkinjama koje sebe nazivaju radikalnim time što ne pristaju na otvaranje svesti o trans pitanju. Za mene to predstavlja samo još jedan zacementirani krug nasilja. Kako ti znaš da je tvoja politička borba ispravna, ako ne čuješ osobe koje žive van binarnih okvira? Kako znaš da je pol fiksан? Pa, nije. I dok zajednička borba treba da bude uništenje patrijarhata, kapitalizma, u kome žene trpe seksualno nasilje, silovanje, maltretiranje, ubistva; u kome žene koje su debele, mršave, nisu dovoljno poželjne; u kome osobama sa invaliditetom nisu pristupačne ni javne institucije, ni javna mesta; u kome je seksualnim radnicama uskraćeno pravo na dostojanstvo; u kome su devoјke i devoјčice izložene trgovini ljudima i prostituciji; u kome nas nije briga kako žive beskućnice/i; u kome trans osobe ne mogu sebi da priušte operaciju; u kome kvir ljudi trpe mobing i otpuštanja jer izgledaju „k’o pederi ili lezbeјke“; u kome su trans žene ubijane; u kome ljudi sa mentalnim poremećajem nemaju adekvatnu pomoć, jer ih je sistem uništio i ubacio u mašinu bele superiorne moći, jer ako to nisi nećeš proći, ti si kvar, ti si otpad; u kome se radna prava krše do te mere da smo robovi, koji ne vide šta nam kolonijalizam nameće; u kome rasizam buja; u kome nas oružje žulja, a ne puni stomaci; u kome se ženama govori da li mogu da abortiraju ili ne; u kome se ne dozvoljava da dečак plače. Ova paleta zbivanja na ovoj zagađenoj planeti nije predodređena samo za žene i muškarce, već za inter-rodne, rodnokvir, virdžine sa ovih prostora ili američke indijance sa dve duše i više, do hidžri i ostalih fluidnih rodnih dimenzija. Mnogo je još pojava potčinjenih sistema, ali najvažniji je ljudski život, koji treba prihvatiti onako kako se taj život, to telo i taj glas osećaju sigurno, slobodno, prihvatljivo. Ukidanje mogućnosti da se čujemo, razumemo i zajedno delamo, samo daje prostor da nas mržnja i fašizam pojedu za doručak. Do ručka ni ne stižemo! ■

ZED ZELDIĆ ZED

Svoјim stasom i svoјim glasom pomera planine, utaba ih u kotline, zalije ih sa visine, doda arome da ti srce mine. Baršunaste lepote, izvajane krasote, sirove i naivne dobrote, on samo za jedno zna: svaka ptica svome jatuu da. Tako i Zed bez rezerve daje svakome šta mu sleduje. Najviše voli da se razmeće robom visokog kvaliteta jer on je šaner visokog pijeteta!

Zoe Gudović je menadžerka u kulturi, producentkinja i organizatorka. Od 1995. uključena u rad i istraživanje neformalnih i angažovanih pozorišnih formi. U svoјoj praksi spaja umetnost i aktivizam u cilju promene postojeće svesti i društvenih odnosa. Pozorišna edukatorka. Performerka, Drag king transformerka. Toilet artist. Dobitnica nagrade Jele-na Šantić za spoj umetnosti i aktivizma, i priznanje Feminist Achievement Award– Befem za promociju feminizma izvan feminističkog pokreta.Trenutno angažovana na nekoliko kreativnih projekata. Posebno voli da uređuje i vodi radio emisiju Ženergija

ARMATURA

Piše: Anke Vandereet

DEPORTOVANA IZ SRBIJE ZBOG POMAGANJA LJUDIMA

Volontirala sam sa udruženjem No Name Kitchen u Šidu od 2. oktobra do 28. decembra 2020. године. Deportovana sam u Hrvatsku 28. decembra. U narednim pasusima opisaću šta mi se dogodilo tog dana i povezaću ovo iskustvo sa nekim aspektima života ljudi u pokretu u Šidu.

28. decembar, 17:30
Učestvujem u poslednjoj distribuciji u blizini sela Batrovci i delim hranu, vodu, čaj, odeću i eksterne baterije ljudima u pokretu.
U povratku za Sid, nas volontere/ke čeka policijski automobil, zahtevajući da stanemo. Policija uzima i odnosi naše pasošе i bele kartone u svoj automobil kako bi ih proverili. Već sam bila dobila dva pisma od vlasti u kojima su tražili da napustim zemlju, i već sam bila na sudu, tako da znam da su velike šanse da me večeras odvedu u policijsku stanicu. Baterija mog telefona je vrlo slaba, jedan od ljudi u pokretu koje smo upravo videli tokom distribucije zove me i kaže da mi može dati jednu od svojih napunjenih eksternih baterija na korišćenje tokom noći. Ovaj dečак ne zna da nikada neću dobiti priliku da mu vratim njegovu bateriju...

Ljudi u pokretu i njihove eksterne baterije. Ljudi u pokretu koji žive izvan kampova često nemaju pristup električnoј energiji. Zbog toga za punjenje mobilnih telefona koriste eksterne baterije. U kući volontera i volonterki iz No Name Kitchen svakodnevno se puni dvadesetak eksternih baterija. Povrh toga, volonter/ke redovno kupuju nove eksterne baterije u lokalnim prodavnicama u Šidu i pružaju priliku ljudima u pokretu da ih otkupe od njih po nižim cenama. Punjenje ovih baterija verovatno je jedna od najvažnijih stvari koje volonteri/ke rade, jer je jedini način da ljudi u pokretu ostanu u kontaktu sa svetom upravo putem svojih telefona.

28. decembar, 17:50
Sedim na zadnjem sedištu policijskog automobila koji vozi prema policijskoj stanici u Šidu. Policajci pronalaze grešku u mom belom kartonu. Služenik koji mi je bio naćinio beli karton u oktobru 2020. zapisao je 2019. umesto 2020. године. Moram da pođem s njima u stanicu kako bih inspektor objasnila ovu grešku, kažu mi. Čak i ako mogu da im pokažem datum ulaska u Srbiju (oktobar 2020.) koji je upisan na istom belom kartonu kao i na pasošu, oni i dalje insistiraju na tome da me odvedu u policijsku stanicu i prete da će protiv mene pokrenuti sudski postupak ako odbijem ...

Ljudi u pokretu i njihov prevoz. Za ljude u pokretu, vožnja policijskim automobilom je uobičajena stvar. Bez obzira na to gde se nalaze, pod rizikom su da će ih strpati u veliki, plavi policijski kombi i odvesti neki od kampova. Kada žele da idu sa jednog mesta na drugo, najsigurnija opcija je taksi, ali to je vrlo skupo, a čak i u taksiju rizikuju da ih zaustavi policija, pa tako i ljudi u pokretu i taksista rizikuju da se opet nađu u nevolji.

28. decembar, 18:07
Zovem advokaticu NNK u policijskoj stanici. Stigla sam u policijsku stanicu, moram da sedim u jednoj od kancelarija, niko mi ništa ne govori. Kada pitam inspektora šta se događa, on mi kaže da će me naterati da izađem iz Srbije danas. Dodaje da odbi-

ja da razgovara i sa mnom i sa moјom advokaticom. Posle ovog razgovora, zovem advokaticu NNK i obјašnjavam šta mi je inspektor upravo rekao. Ona zatim poziva policijsku stanicu. U međuvremenu, druga volonterka pokušava da dođe do mene u stanici, ali joj kažu da sam na ispitivanju i da ću ubrzo zatim biti puštena. U stvarnosti još uvek niko ne razgovara sa mnom, a zasigurno nisam ni puštena. U 18:35 primam poruku od advokaticе da će policija doneti rešenje kojim će mi naložiti da napustim teritoriju Srbije i sprovede me preko granice. Advokatica nema način da to zaustavi, jer nisam izvedena pred sudiju. Sada je drugoj volonterki dozvoljeno da dođe i sedi sa mnom, ali nakon pet minuta joj saopštavaju da mora da ode. Inspektor dolazi u sobu i donosi mi rešenje da moram da napustim zemlju. Pitam da prvo odem kući kako bih uzela svoje stvari. Inspektor kaže da za to nema vremena. Nastavljam da insistiram na svom pravu da imam stvari sa sobom, nakon čega on dopušta da mi moјi prijatelji pripreme torbe i donesu ih u stanicu u narednih 15 minuta ...

Ljudi u pokretu i njihove stvari. Osim eksternih baterija, važne stvari za ljude u pokretu su njihova čеbad, vreće za spavanje, šatori i, naravno, odeća. Njihova odeća mora biti praktična, prilagođena njihovim aktivnostima, kao i trenutnoj temperaturi, ali ljudi u pokretu nas često pitaju i za lepu odeću. Zapravo, odeća je za njih jedan od jedinih načina na koji još uvek mogu da izraze svoju ličnost. Volonteri No Name Kitchen stoga peru i suše odeću ljudi u pokretu i distribuiraju im odeću doniranu organizaciji.

28. decembar, 19:43
Hodam prema hrvatskoj graničnoј policiји. Kad od ostalih volontera/i križem premost svoj ranac, vreme je da odem. Sedim u zadnjem delu policijskog automobila, zajedno sa inspektorom koji ima sva moja dokumenta i još јednim policajcem. Nakon 10 minuta vožnje stižemo do najbližeg graničnog prelaza sa Hrvatskom. Prolazimo zajedno srpsku graničnu policiju. Kola se zatim zaustavljaju, policajac mi otvara vrata, uzimam ranac, a inspektor mi vraća dokumenta. Kažu mi da sada odem peške do Hrvatske. Policijski automobil ostaje parkiran iza mene dok ja pokazujem dokumenta hrvatskoј graničnoј policiји i prelazim granicu. Mrak je, nema autobuske ili železničke stanice, postoji samo parking sa kamionima. Srećom, nalazim na veoma finog vozača kamiona koji je na putu prema Zagrebu i prihvata da me poveze ...

Ljudi u pokretu i push back-ovi. Kada ljudi u pokretu pređu granicu, vrlo često postaju žrtve nasilnih pushback-ova koje sprovode vlasti. Premlaćivanje palicama, šutiranje, vredanje, prisiljavanje da se svuku i krađa ličnih stvari samo su neki od primera kroz šta ljudi u pokretu prolaze. Volonteri i volonterke No Name Kitchen prijavljuju ove incidente mreži za praćenje nasilja na granicama koja ih javno objavljuje i zagovara da se ovo nasilje zaustavi.

Iz Srbije sam izbaćena u Hrvatsku jer punjenje eksternih baterija, pranje odeće i priјavlјivanje nasilja nije dozvoljeno. Rečeno mi je da mi je јedina odbrana u ovom postupku poštovanje moјih ljudskih prava. Ali kada smo savsim sami pred vlastima, ko će ih naterati da poštuju bilo koja ljudska prava? Nakon ovog iskustva shvatila sam koliko smo svi ranjivi kada se nađemo naspram vlasti. Ali sam takođe uvidela da ipak nisam toliko ranjiva kao što su ljudi u pokretu. Kada sam morala da pređem granicu, to se dogodilo bez ikakvog nasilja i zbog mog belgijskog pasosa bilo je lako pronaći nekoga ko je bio voljan da me preveze. Kada ljudi u pokretu prelaze granice, oni se nazivaju „ilegalnim migrantima“ i prema njima se vrlo često postupа kao prema životinjama. Zbog toga je od suštinske važnosti da se mi koji smo zaštićeni svoјim pasošima, pobrinemo da njihove priče ne budu zaboravljene već da budu javno objavlјene. Nadam se da će јednog dana vlasti širom sveta shvatiti da svi ljudi, bez obzira na njihova dokumenta, zasluđuju da se prema njima postupа kao prema ljudskim bićima jednostavno zato što su – ljudi. ■

BETON BR. 227 DANAS, Utorak, 19. januar 2021.

→ Meddy Huduti, FemArt Festival

Piše: Aleksandra Sekulić

SLIKE KOJE SE SLUŠAJU: BLACK MARKET

Ilustracije Saše Markovića Mikroba za ciklus „Black Market“ (2005-2009)

2020. godina naziva se mnogim imenima, ali jedno je promaklo: desetogodišnjica odlaska Saše Markovića Mikroba. Za 2020. godinu planirane su i manifestacije koje bi omogućile Mikrobovom delu da nas ponovo okuplja, ali pandemija ih je, kao i mnoge, sprečila ili izmenila. U Centru za kulturnu dekontaminaciju održano je predavanje Darke Radosavljević „Uvod u Mikroba“ 25. decembra 2020, i time se nagovestila mogućnost razvijanja ovog učenja u javnosti u 2021. godini. U Domu kulture „Studentski grad“ planirana izložba ilustracija radova Saše Markovića Mikroba koju smo osmišljavale koleginica Maida Gruden i ja kao re-aktuelizaciju arhiva Mikrobovih ilustracija ciklusa „Black Market“, odložena je zbog pandemije KOVID 19. U vremenu kada je mikrobovsko okupljanje nemoguće, napravićemo u Betonu podsećanje na jedan od mnogih aspekata njegovog rada, njegov rad sa Mićunom Ristićem na ciklusu „Black Market“ u Akademskom filmskom centru i objavićemo iz arhiva neke od ilustracija koje je pravio za ove programe, njegove muzičke slike.

2005. godine Saša Marković Mikrob/Ganeša i Mićun Ristić došli su u Dom kulture Studentski grad na moj poziv da naprave živo izvođenje svoje radio emisije „Black Market“. Emisiju više nisu mogli da pripremaju i emituju na Radiju SKC, ali svima nama koji smo ih slušali, otvorila se mogućnost nove dimenzije ovog obrazovnog programa: da ih gledamo, da razgovaramo, i da sa njima gledamo pokretne slike. Kako sam tada uređivala programe Akademskog filmskog centra „Studentski grad“, bilo mi je logično da tema bude „Muzika na filmu“. Prvi program „Black Market u AFC“ desio se u novembru 2005. godine, i dvojica voditelja sedeli su na maloj bini Male sale DKSG, najavljujući „priloge“, odnosno video inserte koji su bili deo sadržaja programa. Uskoro sam ih nagovorila da se popnu na samu binu, a u sledećih par godina „Black market“ je postao obavezni element mesečnog programa u AFC DKSG, ali i obavezna komponenta svake veće manifestacije u DKSG, nekad u maloj Sali, nekada u Donjem holu velike sale: festivala Alternative film/video, Balkanima, manifestacija poput „+40 godina: 1968-2008“ i tako dalje, i tako dalje...

Mikrob je glas koji nas je nekada sa talasa radija B92, a kasnije sa Radija SKC, učio o istoriji muzike, kulture, umetnosti, o onoj istoriji koju su u doba pre interneta sastavljali, pisali i prenosili ljudi kao on, a bilo ih je malo. Oni su od mnoštva heterogenih informacija pravili smislene narative, donosili uvide u odnose, povezivanja i uticaje autora i autorki, umetnika i umetnica, društvenih procesa i medijskih praksi. Nosioci te akumulacije znanja rasutog u prostoru i vremenu bili su retki i vredni, ali samo je on mogao sve odjednom, i kako je svoju praksu opisivao – *uzgred*: posvećeni slušač ploča, posetilac i organizator koncerata, čitalac časopisa i knjiga, gledalac filmova, videa, televizije, umetničkih radova, izvođač performansa i izvođač radova, reformator radijskih programa i urednik Lepog ritma srca, reformator samog sebe svake nove godine javnim performansom „Novi život“, „guru alternativne“, „večiti mladoženja“, ko-autor umetničkih radova, gestova, tekstova, ali i osnivač tolikih nezavisnih inicijativa, istraživač ispale istorije kulture na pijacama Beograda, decentralizator Srbije sa kontinuitetom neobičnih putovanja i podrškom grupama i pojedincima u malim gradovima...

Na programu „Black market: Noise“, studentkinja u publici pisala je beleške, u jednom momentu postavila je pitanje Mićunu Ristiću oslovljavajući ga sa „Profesore“,

→ Saša Marković Mikrob: Black market dve godine

→ Saša Marković Mikrob: Progrock

→ Saša Marković Mikrob: Punk u SFRJ

i meni je to bilo sasvim logično. Staložen, precizan, pripremljen i sistematičan predavač, Mićun Ristić je „držao kurs“ programa, jer je Saša Marković Mikrob/Ganeša imao potpuno drugačiji pristup: lične ocene, sud ukusa, uspomena na predstave o muzici koje je imao u mladosti u susretu sa realnim umetnicima koje je kasnije i lično upoznao, anegdote, legende, tračevi i ljudski obrisi istorije muzike. Zato je ovaj dvojac tako uspešno mogao da angažuje publiku, onu najvažniju, studentsku, opterećenu ispitima, u svoje „izostavljene studije“, i da bude mesto autoriteta, znanja, ali i onoga „cool“ prijatelja koji na koncertu daje i neke manje poznate informacije, na izložbi ili ispred bioskopa objasni ono što izmiče, i sa kojima se razgovara do kasno u noć. Zato su i programi „Black Market“ trajali dugo, a najuporniji posetilac programa, kada već odu svi noćni autobusi, i završe se svi prilozi, umetnik Tomislav Gotovac, stanovnik iz Studentskog grada 1968, a 2000-ih u AFC DKSG „artist in residence“ u svojoj nekadašnjoj sobi u prvom bloku Studenjaka, rekao bi na kraju: „Mene ova muzika u principu ne zanima, ali oni tako divno pričaju o njoj“. Deo tajne ove neodoljivosti „Black Marketa“ bio je i u obećanju onoga što je „crno“ na tom „crnom tržištu“ znanja, muzike, filma, časopisa, sećanja i pamćenja: to je evokacija čuvenih „berzi ploča“, zvaničnih i nezvaničnih, na kojima se ovo znanje kotrljalo, čuvalo i razmenjivalo. Iz današnje perspektive, mnogo mi je jasnije zašto se u jednom trenutku to znanje, početkom 2000-ih ponovo vratilo u nezvanično i alternativno, infrastrukturu u kojoj se formiralo. I zato je dolazak „Black Marketa“ u AFC okupio onu staru mrežu i motivisao novu publiku, razmena se nastavila, i to na mestu gde je bilo i najpotrebnije.

Ručno rađeni omoti za muzičke diskove, maske, kolaži – Mikrobov likovni izraz bio je srastao sa mojim pamćenjem čitave kulture „svega što je povezano“: koncerata, izložbi, javnih akcija, performansa, časopisa, radija, spotova. Njegov predlog da za plakate programa „Black market u AFC“ pravi originalne ilustracije bio je logičan, i doveo je do brzog prepoznavanja ovog ciklusa. 2000-ih njegov je likovni znak programa bio dvostruki poziv, poziv na program publici Studentskog grada, ali, rašireno po medijima i mejling listama, i znak da se *nastavlja*, nije nestalo već se preobrazilo zajedničko obrazovanje u javnosti. Mikrob bi doneo ilustraciju u svoju kancelariju, obično na kartonu oslikanu i izrezanu u odgovarajući oblik, onda bismo je skenirali i slali kao pozivnicu za programe. Original bi nam poklanjao, i tako je nastala kolekcija, čiji je jedan deo uramljen i okačen u prostorijama Doma kulture. Ivko Šešić je dobio i specijalne primerke, koji su bili okačeni u njegovu kancelariju u Arhivu alternativnog filma i videa u AFC DKSG, arhiva koji je u mnogome pomogao stvaranje programa „Black Market“.

Izvan konteksta samog ciklusa, ilustracije je teško dokućiti do kraja, one su svedene studije pojedinih fenomena iz istorije kulture, i nekada gotovo heraldički kodirane. Međutim, predavanja uz slušanje probranih primera: krautrock, noise, punk, psihodelija, osvetljavala su i otvarala značenja i znanje stečeno na ovim ritualnim preslišavanjima, i tako bi se likovne forme pretvarale u amalgame muzike, teksta i pokretnih slika u pamćenju, i kao mali mehanizmi re-aktivirali ovo iskustvo. Ove male mašine, koje se iz likovne fome, živim izvođenjem znanja i učenjem u javnosti pretvaraju u multimedijalne mehanizme u igri sa sećanjem, novoj publici se mogu reaktivirati upravo muzikom. Zato se ove slike gledaju i slušaju, i pozivamo vas da ih pravilno aktivirate. Počnite sa sastavljanjem svojih plej lista, dok se ne steknu uslovi da ih sa nama uživo sastavlja i preslušava (profesor) Mićun Ristić ■

OTVORENI POZIV

Centar za kulturnu dekontaminaciju poziva sve prijatelje umetnika Saše Markovića Mikroba, poznatog i kao Meksikanac, Mladoženja, Bambus i Ganeša, da donesu njegove radove koje imaju, kako bismo zajedno, kroz razgovor i prisećanje organizovali izložbu u trajanju od 01. do 28. februara. Svi zainteresovani mogu se javiti putem e-maila na aleksandrasedkulić@czkd.org, kako bismo se dogovorili oko dostavljanja radova.